

راهبرد جنگ شهری داعش و تمهیدات پدافند غیر عامل

دکتر مرضیه موغلی (دانشیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد لارستان)

امیر محسن زادگان - مدرس دانشگاه

دکترسید جواد هاشمی فشارکی (عضو هیئت مدیره انجمن پدافند غیرعامل)

حسن حسینی امینی - مدرس دانشگاه Amini1388@yahoo.com نویسنده مسئول

چکیده

رشد گروههای تروریستی در سال های گذشته در منطقه خاورمیانه نشان دهنده فصل جدیدی از مسائل امنیتی در منطقه است. داعش یکی از گروههای نو ظهور بنیادگرای اسلامی است که دارای ویژگی های قابل توجهی در مقایسه با سایر گروههای بنیادگرا می باشد، استراتژی جنگ شهری نوین داعش با استفاده از بافت شهر، ساختار شهر، منطقه شهری، سیستم حمل و نقل شهری، نقاط ثقل شهری، حوزه نفوذ شهری با تلفیق خشونت بی سابقه از ویژگی های آنهاست. شهرها در مناطق جنگی داعش با دولت عراق و سوریه در درجه اول اهمیت و خط مقدم جبهه جنگ قرار دارند. علاوه بر اصول پدافند عامل که بایستی در برابر این استراتژی لحاظ شود اصول پدافند غیر عامل نیز بایستی بر اساس این استراتژی و برای مقابله با آن، شکست این استراتژی، مدیریت آن و مصون سازی شهرها در برابر جنگ شهری یاد شده در مناطق مورد تهدید منجمله ایران لحاظ شود. این اصول نوین از قبیل انتقال عرصه نبرد به بیرون شهرها، ایجاد فضاهای باز شهری، طراحی ساختمانهای حیاتی و استراتژیک با قدرت دفاعی بالا، تاب آوری بالای شهری، خطوط حمل و نقل زیرزمینی پیاده رو و ماشین رو و غیره می باشد. این پژوهش از نوع توصیفی - تحلیلی می باشد و به دنبال سازگاری اصول انعطاف پذیر پدافند غیر عامل با استراتژی جنگ شهری داعش است که نتیجتاً راهبردهایی را در این زمینه بخصوص برای جمهوری اسلامی ایران که مجاور منطقه درگیری داعش هست و دارای موقعیت استراتژیک و ژئوپلیتیک می باشد، پیشنهاد می دهد.

واژگان کلیدی: پدافند غیر عامل، جنگ شهری، دولت اسلامی عراق و شام (داعش)، جنگ های نا منظم، بنیادگرایی.

مقدمه

بخش مهمی از معادلات امنیتی در جهان در صحنه رقابت بین قدرت های بزرگ منطقه ای و جهانی شکل گرفته است. کالایی که در این میان ارزش خود را از دست می دهد منافع ملی و امنیت ملی کشورهای تحت سلطه است (ساوه درودی، ۱۳۹۴: ۲).

رشد گروههای تروریستی در سال های گذشته در منطقه خاورمیانه نشان دهنده فصل جدیدی از مسائل امنیتی در منطقه است. داعش یکی از گروههای نو ظهور بنیادگرای اسلامی است که دارای ویژگی های قابل توجهی در مقایسه با سایر گروه های بنیادگرا می باشد. خشونت بی سابقه از ویژگی های آنها است (کسرای، ۱۳۹۴: ۹).

روابط موجود در نظام جهانی، نظام سیاسی تبعیض آمیز غرب، دیکتاتوری در خاورمیانه، رسانه ها و افکار پسااستعماری، منجر به شکل گیری این گروه شده اند و زمینه بحران هویت و احساس محرومیت را در این افراد بوجود آورده اند. ساختار فکری و عملی داعش، مبتنی بر قرائتی ایدئولوژیک از اسلام است که دارای ریشه های تاریخی و عقیدتی به علاوه منابع مادی- انسانی و آگاهی گسترده تر از عوامل جغرافیای سیاسی است که به دنبال بهره گیری از راهبرد دولت سازی می باشد (نظری، ۱۳۹۳: ۸).

گروهک تروریستی داعش محصول تنازعات فکری و اندیشه ای گروههای تکفیری منطقه و بازی قدرت بازیگران منطقه ای است که با هدایت بازیگران سیاسی تاثیر گذار در حال شکل گیری و بحران سازی در منطقه است (حاتمی، ۱۳۹۴: ۱۰).

استراتژی جنگی داعش مبتنی بر استفاده از شهرها بعنوان خاکریز و اهداف استراتژیک در عملیات های جنگی مطرح می باشد. داعش جهان را به سه حلقه تقسیم کرده و هر حلقه استراتژی جنگی خود را دارد:

۱- حلقه داخلی: شامل عراق و سوریه است که استراتژی جنگی در این حلقه از نوع جنگ سنتی می باشد.

۲- حلقه پیرامونی و سرزمین های مجاور: شامل خاورمیانه و شمال آفریقا است که استراتژی جنگی در این مناطق مبتنی بر جنگ چریکی است.

۳- حلقه سرزمین های دور: شامل غرب امریکا و شرق آسیا که استراتژی جنگی، جنگ تروریستی می باشد.

در این منطقه بندی جغرافیایی هدف گذاری هر سه حلقه اثر گذاری بر حلقه داخلی است که در آن با جنگ شهری شهرهای کوچکتر را با استراتژی ای با عنوان مانور منگه ای زیر آتش می گیرند و با خودروهای بمب گذاری شده، حملات انتحاری و سلاح های سبک شهر را خلع ید کرده سپس ورود پیاده نظام به شهر میسر می گردد.

در شهرهای بزرگتر با روش ترکیبی با عنوان استراتژی کمر بند و نفوذ در جوامع سنی، جنگ در پیرامون شهرستان، گروه پراکنده با تاکتیک های غیر معمول و آزادی در مانور برای از بین بردن قدرت دفاعی دشمنانشان، شهرهای بزرگ را به اشغال در می آورند؛

در استراتژی کمر بند گرفتن روستاها و مناطق اطراف شهر، حلقه به دور شهر و تنگ تر کردن حلقه محاصره و محله به محله جلو رفتن از تاکتیک های اصلی می باشد، استفاده از صحراهای سوریه و عراق با وارد و خارج شدن در این صحراها برای کشاندن نیروهای دشمن به صحرا و تخلیه آنها از شهر با پشتیبانی سلاح و آب در صحرا به عنوان مکمل جنگ شهری عمل می کند (اندیشکده جنگ، ۲۰۱۵).

طرح مسئله

منطقه خاورمیانه طی چند سال اخیر و به طور مشخص پس از حادثه یازده سپتامبر ۲۰۰۱ با چالش ها و نا امنی هایی مواجه شده است که آثار آن در منطقه نمایان است. زیاده خواهی قدرت های بزرگ در منطقه امنیت را از منطقه سلب کرده است (ساوه درودی، پیشین: ۱۲).

وجود انرژی نفت و گاز در منطقه که باعث هجوم و دخالت بیگانگان در منطقه گشته، افول هویت ملی و تبلیغ هویت جهانی استعمار زده با استفاده از رسانه هایی مثل اینترنت، ماهواره، عدم آزادی سیاسی دولت های خاورمیانه که باعث رشد اسلام رادیکال شده است، فقر سیاسی، فقر اقتصادی، بنیادگرایی اسلامی، نظام تبعیض امریکا و اروپا که باعث میشود رنگین پوستان، مهاجرین و اقلیت های دینی و سایر اقلیت ها دچار بحران هویتی بشوند و به سمت خشونت سیاسی بروند، قدرت بسیج اجتماعی بی نظیر با شعار مبارزه با کفر و استبداد و ستمگری، وعده احیای سنت های الهی، تشکیل حکومتی مبتنی بر شریعت اسلام، برقراری قسط و عدالت اجتماعی در جامعه را پررنگ تر می کند. گفتمان غالب منطقه غرب آسیا اسلام است. عدم اعتماد مردم به حکومت های خود باعث میشود در خلاء قدرت حاکمان، به صحنه قدرت آیند. به طور مثال بیشترین اعضاء داعش از عربستان است، در انگلیس علیه ۳ میلیون نفر قوانین ضد تروریسم اجرا میشود، همین اعمال بنیادگرایی را به مثابه یک ایدئولوژی که بدنبال پاسخی برای بحران هویت و یافتن راهکاری برای برون رفت از وضع نامطلوب ایجاد شده در عصر مدرن است شدت می بخشد (کسرای، پیشین: ۱۲).

حادثه ۱۱ سپتامبر و تغییر راهبرد امریکا، حمله امریکا به عراق، تنازعات بقاء و هویت، شرایط محیطی (نفت در خاورمیانه)، ناکارآمدی دولت های حاکم برای اداره کشور، وابستگی به نظام های اقتدار طلب، اجرای سیاست های استبدادی، دخالت بازیگران منطقه ای و جهانی، کم توجهی دولت شیعی عراق به مناطق سنی نشین، فقدان دولت-ملت در کشورها پس از فرو پاشی عثمانی، مهار و مقابله با ایران اسلامی (با الگوی مردم سالاری دینی که بایستی به عنوان یک مدل الهام بخش در منطقه تبلیغ شود) با حمایت از داعش توسط امریکا، قطر و عربستان در مقابل ایران، تحریک افراطی گری قومی و فرقه ای مثل عرب-کرد، سنی-شیعه توسط نظام سلطه (حاتمی، پیشین: ۸)، همگی باعث بوجود آمدن نیروهای بی ثبات کننده ای چون داعش، طالبان، القاعده و غیره شده اند که با توجه به شیوه های جنگی متفاوت هر کدام (جنگ چریکی، پارتیزانی، ترور و جنگ شهری) باید استراتژی دفاعی یا تمهیدات پدافند عامل و غیر عامل متناسب در مقابل آنها اندیشیده شود، به خصوص برای جمهوری اسلامی ایران با موقعیت های منحصر به فرد ژئوپلیتیک،

ژئواستراتژیک مبتنی بر مردم سالاری دینی، الهام بخش در منطقه، ام القرای جهان اسلام و... (حسینی امینی، ۱۳۹۰: ۲۳).

اهمیت و ضرورت تحقیق

جامعه شناسان جنگ را یک واقعیت اجتماعی قلمداد می کنند، جنگ به درگیری سازمان یافته، مسلحانه و غالباً طولانی مدتی گفته می شود که بین دولت ها، ملت ها یا گروه های دیگر انجام شده و با خشونت شدید، گسیختگی اجتماعی و تلفات جانی و مالی زیاد همراه است. از آن جا که جنگ یک درگیری مسلحانه واقعی، ارادی و گسترده بین جوامع سیاسی است می توان آن را نوعی خشونت سیاسی تلقی کرد. هنگامی که جنگ (و دیگر گونه های خشونت) در جریان نباشند وضعیت صلح برقرار است (حسینی امینی، ۱۳۹۱: ۹۸).

هرچند برخی از پژوهشگران، جنگ را غیرقابل اجتناب و جزء جدایی ناپذیر فرهنگ انسانی می دانند اما دیگران بر این باورند که جنگ تنها در شرایط اجتماعی-فرهنگی یا زیست محیطی خاص گریزناپذیر است. برخی از پژوهشگران معتقدند که جنگ ربطی به نوع خاصی از نظام سیاسی یا اجتماعی ندارد بلکه همانطور که آقای جان کیگان در کتاب تاریخ جنگاوری آورده است، (جنگ مفهومی جهانی است که نوع و وسعتش توسط جامعه ای که هزینه هایش را می پردازد تعیین می شود)، در مقابل کسانی هم هستند که می گویند از آن جا که جوامعی وجود دارند که در آن ها جنگ وجود ندارد می توان روحیه انسان را به دور از جنگاوری دانست (موحدی نیا، ۱۳۸۶: ۴۵).

فناوری ها و پتانسیل های جنگ که با سرعت زیاد رشد می کنند را می توان به شکل یک زنجیره تاریخی فرض کرد. در ابتدای این زنجیره جنگ های قبیله ای دوران پارینه سنگی قرار دارد. در آن جنگ ها سلاح غالب سنگ و چماق بود و در نتیجه تلفات جانی کمی به دنبال داشت. در سوی دیگر این زنجیره جنگ اتمی قرار دارد؛ جنگی که می تواند انقراض نسل بشر را به همراه داشته باشد. جنگ انواع مختلف دارد که بسته به ابزار و تجهیزات مکانی-زمانی متفاوت است: جنگ فیزیکی، جنگ سایبری، جنگ چریکی، جنگ شهری و انواع نسل های جنگ از آن جمله اند (جلالی، ۱۳۹۳: ۲۳).

هدف

هدف استخراج اصول و مبانی نوین پدافند غیر عامل مبتنی بر استراتژی نوین جنگی داعش می باشد.

پرسش

راهبردهای پدافند غیر عامل در استراتژی جنگ شهری نوین داعش چیست؟

فرضیه

برنامه ریزی شهری مبتنی بر لحاظ تاکتیک های جنگ شهری فرض ما می باشد.

قلمرو تحقیق

از منظر مکانی منطقه خاورمیانه و منطقه نبرد داعش با عراق و سوریه است و از منظر زمانی، بازه زمانی سال های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ را در بر می گیرد.

پیشینه تحقیق

کتاب «بنیادگرایی و سلفیه» از انتشارات دانشگاه امام صادق (ع) در سال ۱۳۹۲، نویسندهان هوشنگی و پاکتچی در قالب ۱۳ مقاله به بررسی گروه های بنیادگرا پرداخته است.

کتاب دیگر «بنیادگرایی سلفی» نوشته حسین هوشنگی و محمود سیفی به بررسی زمینه های پیدایش گروههای تکفیری پرداخته است.

غلامی (۱۳۹۴) در کتابی با عنوان «تاریخ خلافت مدرن» به بررسی پیشینه و تاریخچه جریان های تکفیری پرداخته است و به صورت توصیفی به روایت تاریخی حول این جریان ها پرداخته است. این اثر از بازه زمانی نضج گیری وهابیت در شبه جزیره عربستان تا حوادث کنونی و برآمدن داعش و دیگر جریان های تکفیری در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا را دوره خلافت مدرن می پندارد و بر این اساس به پیشینه، ساختار، راهبردها و نحوه گسترش حوزه نفوذ و وضعیت فعلی آنان در عرصه میدانی و معادلات قدرت توجه می کند.

ویس و حسن (۲۰۱۵) در کتابی با عنوان «داعش؛ درون ارتش وحشت» به مطالعه جامعی در مورد جریان های تکفیری و سلفی با تمرکز بر داعش پرداخته اند و در این راستا به گذشته و دوران ماقبل تکوین داعش به صورت و فرم کنونی و در قالب ساختار فعلی نقبی زده و از سوی دیگر به پیش بینی در مورد آینده این گروه نیز پرداخته اند. یکی از نقاط قوت این اثر بررسی های میدانی نویسندهان است که حاصل مشاهدات و همچنین مصاحبه های هدفمند با طیف های مختلف از اعضای داعش در سطوح مختلف و از سوی دیگر جانشینان از این گروه و افراد خانواده های ایشان و همچنین گفتگو با افراد گروه های رقیب و مخالف داعش می باشد.

بارتلت و کراشدرسکی (۲۰۱۵) در کتابچه ای با عنوان «گمنامی برخط دولت اسلامی و نظارت» که یکی از آثار جدیدی است که به تروریسم سایبری با تمرکز بر فعالیت های داعش می پردازد و در فضای مجازی منتشر گشته با بیان شیوه های دور زدن نظارت دولتها در اینترنت توسط گروه های تروریستی و تبهکاران به تاثیر ادوارد اسنودن و فعالیت های پرداخته و نشان می دهند که چگونه حامیان و طرفداران دولت اسلامی به باز نشر شیوه های استفاده از سیستم های عامل و نرم افزارهای مورد استفاده برای گذر از سد فیلترینگ در شبکه های اجتماعی پرداخته و این امر را با رسالت مقدس این گروه در راه اهداف الهی پیوند می زنند. نویسندهان در ادامه با اشاره به دردهای سرویس های امنیتی و اطلاعاتی، پیش بینی هایی در مورد آینده فعالیت های ترویست ها در فضای مجازی نموده و بدیل های موجود را بازکاوی می کنند. این اثر به طور تخصصی و توأم با ذکر جزئیات به ترندهای رایانه ای گروه داعش می پردازد.

همچنین مقالات ذیل هم به بررسی ماهیت وجودی داعش پرداخته اند.

محمد سالار کسرابی، مقاله: "برآمدن داعش در خاورمیانه تحلیل جامعه شناختانه"، در فصلنامه روابط خارجی.

مصطفی ساوه درودی، مقاله: "گروه تروریستی داعش، برآیند تنازعات و ناامنی های منطقه ای" در فصلنامه امنیت پژوهی.

علی اشرف نظری، مقاله: "بازخوانی هویت دولت اسلامی در عراق و شام" در نشریه علوم سیاسی.

محمد رضا حاتمی، مقاله: "شکل گیری داعش در کانون پویش جهانی" در پژوهشنامه روابط بین الملل، جملگی به بررسی ابعاد وجودی داعش پرداخته اند.

علل وجودی داعش

۱- ایدئولوژی وهابیت و عربستان سعودی، بنیادگرایی سلفی و سیطره جهانی تکفیری ها، عربستان چندین هزار مدرسه در راستای ترویج افکار وهابیت در سراسر جهان دارد.

۲- تفکر مقابله با تمدن غرب، ایران شیعی و آموزه های دانشگاه الازهر بر پایه تعالیم ابن تیمیه

۳- عدم دفاع مردم بومی به علت نارضایتی از حکومت، اختلاف افکنی بین سنی و شیعه، خیانت فرماندهان نظامی و خرید ایشان با پول

۴- روابط موجود در نظام جهانی، نظام های سیاسی تبعیض آمیز غرب، دیکتاتوری در خاورمیانه، رسانه ها و افکار پسا استعماری، بحران هویت و لامکانی و احساس محرومیت در افراد داعش

۵- انتقام جویی و استقلال طلبی در برابر هژمونی جهانی و غرب، بعنوان مثال داعش از ۸۰ کشور دنیا عضو گرفته است و بیشتر عضو گیری ها رسانه ای، اینترنتی و در قالب شبکه های اجتماعی مانند توئیتر و فیس بوک بوده است.

۶- ایدئولوژی خلافت اسلامی

۷- عدم وجود دولت ملی و دولت های شکننده و خلاء دولت - ملت، بهار عربی و خلاء قدرت غالب منطقه ای

۸- تقابل سنت و مدرنیته و بحران سازی آن در جهان اسلام

۹- به حاشیه راندن مسلمانان سنی، سرکوب شدید معترضان و اپوزیسیون، عدم دخالت جهانی و راه حل جهانی، حمایت کشورهای خلیج فارس و عرب از گروه های سلفی-جهادی

۱۰- محرومیت نسبی، بیکاری، کم سوادی و فقر که باعث خشونت می گردد

۱۱- گفتمان غرب درباره شرق به خدمت اهداف هژمونیک درآمده است و سبب سلطه طلبی غرب شده است

۱۲- انگاره سازی رسانه های غرب (کسرابی، پیشین: ۹).

۱۳- قائل به رسالت و تکلیف الهی، فراملی و چند رگه بودن هویتی، انشعاب در القاعده، تلاش غرب برای بیان تصویری انحرافی و تحریفی از اسلام (نظری، پیشین: ۳).

۱۴- فرایند تروریسم جهانی شده، سیستم ارتباطی جدید اینترنت و شبکه های اجتماعی و مجازی که ابزارهای سازماندهی و اقدام فرامرزی را مهیا می سازند (ساوه درودی، پیشین: ۲). پروسه عضوگیری داعش از سرتاسر جهان و ترکیب این نیروها در سلسله مراتب سازمانی و صحنه تحولات میدانی به گونه ای است که اکنون در سوریه داعش متشکل از ۷۰ درصد نیروهای خارجی و ۳۰ درصد سوری است. به عکس، این ترکیب در عراق شامل ۳۰ درصد نیروی خارجی است و ۷۰ درصد عراقی (تودنهورفر، ۱۳۹۴: ۲۲۷).

۱۵- جهانی شدن با گسترش ارتباطات جهانی و کاهش نفوذ دولتهای ملی، جهان وطنی، افزایش خود آگاهی اجتماعی. جهانی شدن باعث رشد محلی گرایی، قوم گرایی و افراطی گری قومی و فرقه ای شده است، تاکید بر سنت های محلی

۱۶- عدم اعتقاد قدرت های منطقه ای و فرامنطقه ای به مشارکت سازنده ایران در تحولات منطقه که اگر ایران را در امور منطقه فراخوان اند و مشارکت دهند، بسیاری از مشکلات منطقه را ایران قادر به برطرف کردنش می باشی (ساوه درودی، پیشین).

جنگ شهری

جنگ انواع مختلفی دارد که شامل جنگ فیزیکی، جنگ سایبری، جنگ اقتصادی، جنگ فرهنگی، جنگ شهری و غیره می باشد.

جنگ ها از لحاظ نسل هم به ۶ نسل تقسیم میشوند:

۱- جنگ های نسل اول (پیش از تاریخ الی قرن ۱۵ میلادی): توسعه تسلیحات در نسل اول جنگ ها دقیقا مصادف با سیر توسعه علم بود. در جنگ های پیش از تاریخ، انسان های اولیه بدون سلاح های خارجی و تنها به کمک اعضای بدن مانند دست، پا و ناخن به مبارزه می پرداختند. (تاریخ پیدایش بشر تا اختراع جنگ افزار گرم).

۲- جنگ های نسل دوم؛ باروت و سلاح گرم (۱۴۵۰-۱۷۷۵): با دستیابی به این فناوری تغییر تاکتیک های رزمی رخ داد؛ از جمله در سازماندهی ارتش، سربازگیری و... انگیزه ی بروز درگیری بطور عمده به دلایل مذهبی و یا جنگ بین حکومت ها و دولت ها بود (از اختراع و بکارگیری جنگ افزار گرم تا ورود ماشین).

۳- جنگ های نسل سوم: جنگ های صنعتی (۱۷۷۵-۱۹۱۴): رشد تکنولوژی و ظهور فناوری های انقلابی، هسته اصلی جنگ های نسل سوم بود. در این دوره اکثر جنگ ها از نوع جنگ های انقلابی بود مانند انقلاب ۱۷۸۹ فرانسه و انقلاب آمریکا ۱۷۷۶ (از بکارگیری تسلیحات نوین و توسعه عرصه نبرد به هوا و دریا تا دوره معاصر).

۴- جنگ های نسل چهارم: جنگ های مکانیزه (۱۹۱۴-۱۹۴۵): جنگ های نسل چهارم محصول تکنولوژی توان آور بود؛ مانند اختراع هواپیما، تحول در لجستیک بواسطه حمل و نقل، کاربرد گسترده تانک و رادار و... (با شروع انقلاب علوم و فناوری های اطلاعات، ارتباطات، الکترونیک و رایانه در سالهای اخیر).

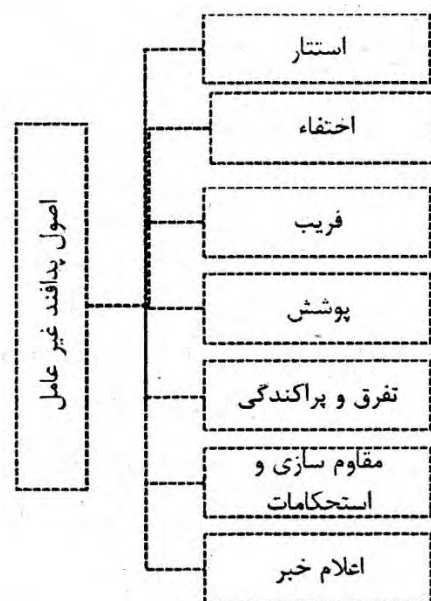
۵- جنگ‌های نسل پنجم؛ جنگ‌های اتمی (۱۹۴۵-۱۹۹۱): رقابت اتمی و تلاش در کسب توازن نظامی بین ابرقدرت‌ها، لزوم توسعه ی ابزارهای تکنولوژی محور جدیدی را عیان ساخت که می‌توانند ضمن پشتیبانی عملیاتی از تسلیحات اتمی، کارایی و اعتمادپذیری آنها را نیز افزایش دهد.

۶- جنگ‌های نسل ششم؛ جنگ مدرن یا جنگ موازی (۱۹۹۱ تاکنون): تحول در سه حوزه ابزارهای جنگ، رفتار نظامی و ماهیت جنگ موجب پدیداری جنگ‌های مدرن شده است (حسینی و دیگران، ۱۳۹۰: ۳).

جنگ شهری نوعی از جنگ است که عرصه جنگ شهرها می‌باشند و بافت شهر، فرم شهر، ساختار شهر، منطقه شهری، معماری شهر، خطوط حمل و نقل شهر، کاربری اراضی شهر، فضای سبز شهر و عناصر مختلف شهر در این نوع جنگ دخیل می‌باشد.

انواع پدافند

در برابر جنگ دو گونه دفاع وجود دارد: یکی پدافند عامل که با سلاح در برابر تهاجم دفاع میشود و دیگری پدافند غیرعامل که تمهیداتی می‌باشد که در برابر انواع استراتژی‌های جنگی به کار می‌رود و سلاح در آن کاربرد ندارد، که اهم اصول آن عبارتند از: استتار، اختفا، پوشش، فریب، کوچک سازی، محکم سازی، مکانیابی دفاعی، آمایش دفاعی سرزمین، استحکام و... می‌باشد. لازم به ذکر است این اصول انعطاف پذیر هستند و بسته به نوع استراتژی جنگی می‌تواند متغیر باشند.

جدول اصول پدافند غیر عامل

پدافند عامل^{۸۴}

روش یا سیستم پدافندی قابل انعطافی که بر علیه انبوه یگان‌های زرهی آفندکننده متجاوز در رزمگاه‌های نوین به منظور رزم موفقیت آمیز در نظر گرفته شده است. منظور و تدبیر در این نوع پدافند، فرسوده کردن و مواجه نمودن نیروی تکاور در مواضع متوالی با گروه

های رزمی، تیم ها و گروه های مرکب رسته های رزمی بسیار قوی که در عمق و در سرتاسر منطقه نبرد پشتیبانی متقابل برای یکدیگر فراهم نموده اند، می باشد (فتحی رشید، ۱۳۸۸: ۳ و ۴).

- پدافند غیر عامل^{۸۵}

دفاع در برابر انواع تهدیدات - اعم از طبیعی و غیر طبیعی - جزء ذات زندگی بشر بوده و بشر از ابتدا تا به حال، درگیر جدال در برابر این تهدیدات می باشد. اولین مشکل زندگی بشر اولیه، تهدیدات طبیعی بوده است. ساخت سرپناهی که امنیت لازم را برای انسان در برابر حوادث طبیعی مانند سیل، صاعقه، طوفان، سرمای شدید، گرمای شدید، زلزله و غیره به وجود بیاورد، اولین تجربه ای بود که بشر توانست به آن دست یابد. هر چند امروزه با پیشرفت علوم، فناوری و دانش بشری در حوزه های مختلف، تقریباً توانسته است این نوع تهدیدات را کنترل، احاطه و مدیریت نماید. تهدیدات غیر طبیعی که شامل تهدیدات امنیتی، تهدیدات جنگی و انواع تهدیدات صنعتی می باشد و انسان آن را ساخته، به عنوان تهدیدات انسان ساخت نیز بیان شده است. بشر پس از شروع زندگی اجتماعی با این نوع تهدیدات روبرو شده و به تناسب پیشرفت تهدیدات، پیشرفت در حوزه دفاع نیز الزام آور شد. به بیان دیگر، انسان همواره تلاش نموده تا با اقدامات مسلحانه (استفاده از سلاح و تجهیزات نظامی) و اقدامات غیر مسلحانه (بدون استفاده از سلاح و تجهیزات نظامی) در برابر تهدیدات برای خود امنیت ایجاد نماید (جلالی فراهانی، ۱۳۹۱: ۱۵).

پدافند غیر عامل به مجموعه اقداماتی اطلاق می گردد که مستلزم بکارگیری جنگ افزار نبوده و با اجرای آن می توان از وارد شدن خسارت مالی به تجهیزات و تاسیسات حیاتی و حساس نظامی و غیر نظامی و تلفات انسانی جلوگیری نمود و یا میزان این خسارت و تلفات را به حداقل ممکن کاهش داد (عدالت پژوه، ۱۳۸۶: ۸).

پدافند غیر عامل عبارتست از: بکارگیری هرگونه ابزار، شرایط و موقعیت ها به طوری که خود به خود و بدون نیاز به عامل انسانی با مراحل مختلف حملات دشمن مقابله کند. در برنامه ریزی دفاعی موقعیت های طبیعی، استتار، اختفاء و پراکندگی استحکامات مورد استفاده قرار می گیرد. این عوامل مخارج حملات دشمن را بسیار افزایش و راندها آن را به شدت کاهش می دهد.

پدافند غیر عامل را همچنین مجموعه اقدامات غیر مسلحانه ای می دانند که موجب کاهش آسیب پذیری نیروی انسانی، ساختمان ها و تاسیسات، تجهیزات و شریان های شهری در مقابل عملیات خصمانه و مخرب دشمن می گردد. از سویی دیگر طبق تعریفی هر اقدام غیر مسلحانه ای که موجب کاهش آسیب پذیری نیروی انسانی، ساختمان ها، تاسیسات، تجهیزات و شریان های حیاتی کشور در مقابل عملیات خصمانه و مخرب دشمن شود، پدافند غیر عامل نامیده می شود که در برابر حوادث غیر مترقبه نیز امکان تعریف معنایی دارد (فتحی رشید، ۱۳۸۸: ۳۵).

دفاع غیر عامل شامل اعلام خبر، استتار، اختفاء، تفرقه، پراکندگی، استحکامات و پناهگاه، تحرک، حيله و فریب، ایجاد سیستمهای اطفاء حریق و کنترل خسارت می باشد (موحدی نیا، ۱۳۸۳: ۱۹).

راهبردهای رزم و اصول جنگ شهری داعش

به تعبیر حریت حسن القراوی از متخصصان مسائل منطقه خاورمیانه، ISIS مدلی جدید از اقتدار گرایی است که بر سه پایه بنیان گذاشته شده است: خشونت افراطی، تلقین روانی و توسعه طلبی. به تعبیر وی ذات پوچ گرایانه IS پروژه ای افراطی همراه با دگرگونی های جمعیتی، اجتماعی و سیاسی را بازتاب می دهد.

¹⁵ v s af snffD

بر این اساس است که شعار این گروه «بقاء و گسترش»^{۸۶} به هدف کنونی اش که تقویت کننده قدرتش در متصرفاتش و استفاده از آنها به عنوان بنیان هایی برای هجوم و به تصرف در آوردن سرزمین ها می باشد باز می گردد و اشاره دارد. بنابراین به تعبیر متخصصان تحولات خاورمیانه این منازعه هم در وجه آنلاین و برخط^{۸۷} و هم در حالت برون خطی و آف لاین^{۸۸} استمرار خواهد یافت. این نبرد ایده هاست به همان اندازه که منازعه ای نظامی می باشد (Al-Qarawee, ۲۰۱۵: ۱۶۴-۱۶۵).

از این رو راهبردها و تاکتیک هایی که داعش برای توسعه طلبی ارضی به کار گرفته است دامنه گسترده ای دارد. این گروه از وجوه مختلف سخت افزاری و نرم افزاری در این راستا بهره گرفته است. این تدابیر از استفاده ماهرانه از ابزارهای رسانه ای تا فضای مجازی و تهیه کلیپ ها و ویدیوها از اقدامات این گروه (به طور مثال سربردن گروگان های خود) به منظور رعب انگیزی و هراس افکنی در چارچوب جنگ روانی تا تولید محصولات دیداری - شنیداری برای جذب مخاطب و همچنین بکارگیری تسلیحات شیمیایی (مانند استفاده از گاز ساردین در مناطق درگیری در سوریه) و عملیات های انتحاری را در بر می گیرد.

به زعم داعش ویدیوهای تبلیغاتی داعش عامدانه تکان دهنده اند تا در دل دشمنان رعب ایجاد کنند (تودنهورفر، ۱۳۹۴: ۱۹۹).

به ادعان صاحب نظران داعش یک جنگ روانی^{۸۹} است. یکی از ابزارهایی که داعش برای نشان دادن قدرت و هیمنه خود بکار می برد، استفاده از تکنیک های عملیات روانی است. داعش با «تبلیغات»^{۹۰} سیاه بر ایجاد مشکل، سردرگمی، وحشت آفرینی در جوامع مسلمان تاکید دارد و با این وسیله از مشروعیت دشمنان خود اعتبارزدایی می کند.

در این راستا داعش با استفاده از «تکنیک راه آهن مطلوب» به عضوگیری و جذب افرادی می پردازد که بتوانند در ذهن جوامع خود برداشت های غلط و گمراه کننده خلق کنند که در نهایت منجر به تولید اعتقادات خاصی شود به نحوی که انگار این اعتقادات واقعی اند، تا از این راه اراده طرف مقابل را در کوتاه مدت و بلند مدت به تسخیر خود در بیاورند.

وحشت آفرینی و شستشوی مغزی^{۹۱} نیز از دیگر تکنیک های عملیات روانی داعش است (عبدالملکی، ۱۳۹۴: ۱۷۱).

جنگ روانی برای گروه داعش از اهمیت زیادی برخوردار است، به طوری که اهمیت آن از جنگ نظامی و میدانی کمتر نیست؛ از همین رو، داعش رسانه و تبلیغات را نیمی از جهاد می داند (نجات، ۱۳۹۴: ۱۱۴).

¹¹ "remaining and expanding"

¹⁷ Online

¹¹ Offline

¹⁹ Psychological Warfare

⁹⁰ Propaganda

⁹¹ Brainwashing

استفاده از تاکتیک هایی همچون: القاء وحشت، انتشار اخبار ساختگی و جعلی درباره پیروزی ها و فتوحات داعش، بزرگ نمایی عملیات ها، ابهام های عددی در خصوص توان نظامی این گروه، و قهرمان سازی از فرماندهان نظامی آن فقط نمونه ای از عملیات روانی این تروریست ها در عراق و سوریه بوده است (همان، به نقل از طاهرآبادی، ۱۳۹۳).

بزرگترین موفقیت و کامیابی تروریست های داعش را می توان در عملیات روانی و فریب دادن افکار عمومی از طریق ابزارها و شبکه های اجتماعی دانست. این حربه یکی از موثرترین عوامل پیشروی این گروه در استان های تصرف شده عراق بدون هر گونه جنگ و درگیری به شمار می رود (پیشین، ۱۱۴).

مشاور پیشین امنیت ملی عراق، موفق الربیعی^{۹۲} در مصاحبه با الجزیره اذعان دارد که کم و بیش این توییتر و فیس بوک بود که موجب گشت سی هزار تن از سربازان قوای امنیتی عراقی سلاح هایشان را بر زمین بگذارند، و یونیفورم هایشان را بر تن نکنند، و موصل را برای رسیدن و دست یابی تکفیری ها رها کنند (Weiss and Hassan, ۲۰۱۵: ۱۱۲).

در واقع تصرف موصل عملیاتی بود که از مدت ها قبل برنامه ریزی شده بود. به زعم یکی از اعضای بلند پایه داعش: «سال ها ما در موصل عملیات استشهادی بسیاری انجام دادیم تا دیگر کسی در موصل احساس امنیت نکند». پشت سر هم سوء قصد انجام می شد. «حتی جهادگران استشهادی را به مراسم سوگواری شان می فرستادیم. سرانجام شیعیان ترسیدند و این طوری توانستیم به راحتی موصل را تصرف کنیم» (تودنهوفر، پیشین: ۲۸۹).

به اذعان سرکردگان داعش تعداد متقاضیان عملیات انتحاری بسیار زیاد است. فهرست داوطلبان انتحاری طولانی می باشد. به طور مثال قبلا در حلب بیس از ۶۰۰ اسم در فهرست انتظار بوده است (همان: ۲۳۶-۲۳۷).

داعش با ترور فرماندهان و کادر سایر گروه ها و نصب کمینگاه و خودروهای بمب گذاری شده، با هدف تضعیف روحیه و ایجاد اختلال در ساختار آنها، همراه با دعوت از آنان جهت اعتراف به توبه و پیوستن به صف های داعش استفاده می کند. در این راستا عناصر داعش در آغاز حمله، غافلگیری و زمان انتخاب اهداف موفق عمل نموده اند (نجات، پیشین: ۱۱۵).

در راستای جذب مخاطب و گسترش حلقه هواداران خود، داعش از حساب های کاربری متعدد در شبکه های اجتماعی بهره گرفته و با بکارگیری متخصصان خبره رایانه و هکرها، خود به عرضه و تولید نرم افزارها و برنامه هایی که فیلترینگ و نظارت دولتها را به چالش می کشد اقدام نموده است. در راستای به کارگیری تدابیر آفندی-پدافندی، داعش از میادین چند لایه مین گذاری شده و حفر خندق به دور شهرهای متصرف شده مانند موصل تا استفاده از غیر نظامیان به عنوان سپر انسانی و تصرف سدها و منابع و میادین نفت، گاز و پالایشگاه ها و نیروگاه های برق به منظور انتفاع اقتصادی از

⁹¹ Mowaffak al-Rubaie

یکسو و تحت فشار قرار دادن رقبا با پیاده کردن تاکتیک های مخربانه و پیاده کردن سیاست زمین سوخته در صورت عقب نشینی (به طور نمونه در شهرهای استان الانبار عراق مانند الرمادی) استفاده نموده است. داعش با به کارگیری تاکتیک های جنگ نامتقارن و شیوه ای نامنظم نبرد در عرصه میدانی تقابلات از عملیات های انتحاری نیز به طور گسترده سود جسته است. در این راستا می توان به دیدگاه یکی از صاحب نظران استناد جست که بیان میکند: « در مواجهه با غرب، ISIS در تلاش برای برجسته سازی مزیت هایش است. یک زمینه تکرار شده آن است که جهادگرایانش مرگ را همان قدر دوست دارند که غربی ها زندگی را دوست می دارند» (Al-Qarawee, Op. Cit: ۱۶۳).

در آخرین مورد، همگام با تحولات میدانی عرصه نبرد در سوریه، داعش با بهره گیری از اصول و تمهیدات پدافند غیر عامل مانند اختفاء و استتار و... با پوشاندن سقف اماکن مهم شهر توسط حفاظ های پارچه ای از جمع آوری اطلاعات توسط پهبادهای شناسایی دشمن در رقه سوریه ممانعت به عمل آورده است.

داعش پیش از حمله به کردستان عراق، نهایت استفاده را از نارضایتی عمومی استان های «غرب عراق» و نیز «شرق سوریه» و به تبع آن، بهره برداری از «گسست های هویتی» منطقه را برده بود. فی المثل اشتباه محاسباتی «مسعود بارزانی» جهت استفاده منفعت طلبانه از تعارض دولت نوری مالکی و داعش، آن هم جهت تحقق رویای دیرینه استقلال کردستان، خود را در حملات این گروه به اقلیم و تصرف شهرهای نفتی «سنجار» و «زمار»، کنترل مسیر نفتی عراق به ترکیه و در نگاهی کلی تر، موفقیت داعش در همان بازه زمانی در تسلط بر بزرگترین سد عراق در ارتفاعات موصل آشکار ساخت. این حملات همچنین شهر مهم کردنشین کوبانی با همان عین العرب در سوریه را نیز هدف قرار داد. تهاجماتی اینچنین، به خوبی از انسجام و هدفمند بودن حملات داعش و نیز منافع بازیگران منطقه ای این بازی خبر می داد. چنانکه سقوط استان الانبار که در آن بازه زمانی ۸۰ درصد از آن در تصرف داعش قرار داشت، می توانست پیوستگی جغرافیایی میان این استان و استان نینوا و به تبع آن، دو چندان شدن قدرت این گروه، فراهم شدن شرایط به جهت محاصره بغداد و تقویت ارتباط تروریست های سوریه و عراق را برای داعش به ارمغان آورد (غلامی، ۱۳۹۴: ۱۳۲).

داعش، همه این ها را علیرغم ضعف غیر قابل انکارش، مدیون تلاش های رسانه ای خود و هم پیمانانش بوده است. اعلام اعزام حدود ۱۳ هزار تن جهت حضور در «جنگ بغداد» از سوی این گروه و اظهار نظر مسئولی برجسته در پنتاگون مبنی بر رویارویی ارتش عراق با «دیوار» در مواجهه با این گروه، به خوبی موید این نظر می باشد (همان: ۱۳۲-۱۳۳).

داعش از راهبردی خاص جهت تعیین اهداف و یورش به آن ها بهره می برد. حمله به شهر مرزی کوبانی در سوریه نیز در چارچوب همین راهبرد بوده است. اشغال کوبانی امکان کنترل باریکه ای بلند را در امتداد مرزها با ترکیه برای این گروه فراهم می آورد.

با عملیات آمرلی بود که توازن قوا به نفع نیروهای عراقی تغییر کرد. آمرلی شهری ترکمن و شیعه نشین با جمعیتی کمتر از ۲۵ هزار نفر بود که نزدیک به ۸۰ روز در محاصره مطلق نیروهای داعش به سر برد. این محاصره شامل قطعی برق و حتی آب شهر هم می شد و تنها راه امداد رسانی غذایی به آن، از راه هوایی و توسط ارتش عراق صورت می گرفت.

در مدت محاصره، داعش از راه های متعدد و حتی دادن وعده پول های کلان تلاش نمود تا بزرگان شهر را خریداری کند و برخلاف کارآمدی این حربه در مناطقی همچون موصل و نینوا، در آمرلی کمترین موفقیتی به دست نیاورد.

بلافاصله پس از عملیات آمرلی شاهد عملیات عاشورا و باز پس گیری جرف الصخر هستیم. جرف الصخر منطقه ای راهبردی در شمال استان «بابل» عراق است که دروازه ورودی پایتخت، بغداد و نیز شهرهای کربلا و نجف محسوب می گردید. داعش پیشتر به خاطر توانایی های ذاتیش در بهره برداری بهینه از گسست های هویتی ناشی از حضور قبایل و قومیت های گوناگون در یک منطقه، این امکان را یافته بود تا در برخی از عشایر این منطقه نفوذ و اقدامات خود را سازماندهی کند. اهمیت جرف الصخر از آن روی بود که این منطقه نقطه حساس اتصال میان مناطق تحت سیطره داعش و دیگر نقاط کشور عراق محسوب می شد و در صورت اجرای عملیاتی بدون تحقق پیروزی کامل و قطعی، و به تبع آن باز شدن روزنه ای نو برای این گروه، خطر سقوط برخی استان ها قوت می گرفت. نکته کلیدی دیگر آن بود که خودروهای بمب گذاری شده از این منطقه بود که به دیگر مناطق عراق می شتافتند و این یعنی تداوم عملیات های انتحاری لجام گسیخته (همان: ۱۳۸-۱۳۴).

اصول جنگ شهری داعش در ذیل آورده شده است:

۱- حملات تروریستی و تخریب اماکن حساس، حیاتی و مهم در مناطق مرزی

۲- تصرف خطوط مواصلاتی

۳- تصرف مراکز استراتژیک: سدها، مراکز نفتی، مراکز ستادی و

۴- جنگ سایبری، ایجاد وحشت در فضای مجازی، سربردن و ایجاد رعب

۵- اصل غافلگیری، حملات برق آسا، اقدامات خشن و رعب آور. اکثر عملیات های نظامی داعش با ویژگی هجومی آن شناخته شده است و آن برای حفظ دو ویژگی «آغاز و غافلگیری» جهت کسب پیروزی و موفقیت است (نجات، پیشین: ۱۱۵).

۶- در سوریه شهر رقه و در عراق موصل پایتخت داعش است؛ گرایش به پایتخت گزینی در هر منطقه و قلمرو. در این راستا می توان گفت: گروه تروریستی داعش در انتخاب مناطق جنگی و مناطق استقرار، از دیگر گروه ها بهتر عمل کرده و برای نبرد با دشمنانش مناطق سنی را به عنوان پایگاه اصلی خود در نظر گرفته است. انتخاب مناطق سنی نشین که دریافت کمک و پشتیبانی را برای داعش میسر ساخته است، گزینه راهبردی موفق برای زیر ساخت های اقتصادی این تشکیلات به شمار می آید. این استراتژی نفوذ دشمنان به آن مناطق را دشوار می سازد و در عین حال، به تشکیلات داعش، وحدت داخلی، انسجام و قدرت می دهد (نجات، پیشین: ۱۸۸-۱۸۹).

۷- توان سخنوری و تسلط بر فنون نظامی نزد ابوبکر بغدادی و تحصیلات عالی و رهبری متمرکز (اندیشکده مطالعات جنگ، ۲۰۱۵).

۸- کاروان های کوچکتر و پراکنده تر در مقابل حملات هوایی. در این راستا شواهد نشان می دهد که داعش تدابیر پیشگیرانه ای را برای حمایت ساختار مبارزه خود از حملات هوایی اتخاذ کرده است؛ تدابیری همانند: تخلیه پایگاه ها و مراکز آموزشی ویژه و کاهش تحرکات روزانه (نجات، پیشین: ۲۱۷).

۹- استفاده از صحرا برای کشاندن نیرو و دولت با تعداد زیاد به صحرا و سرگرم کردن آنها و خود مشغول اشغال شهر، سد یا نیروگاه شدن. به طور مثال نبردهای داعش در سرزمین سوریه غالباً در مناطق دورافتاده و فاقد راه های اصلی و ارتباطی است (همان: ۱۱۵).

۱۰- ایجاد نیروی مخوف، با انگیزه، منظم در جنگ، سازمان رزم توام با برنامه ریزی درست، ساختار سازمانی درست و استراتژی جنگی کارآمد

۱۱- حفر تونل زیر زمینی در شهر، استقرار تک تیر انداز در ساختمان های بلند شهر، بستن راههای ورودی شهر، کارگزاری تله های انفجاری در شهر، سپر مردمی و جنگ پارتیزانی در شهر

۱۲- جنگ نامتقارن و ناهمتراز شهری با بهره از سلاح های سبک و قابل کاربرد در شهر

۱۳- داعش به کارگیری وسایل ارتباطی، اینترنت، و تلفن همراه را کاهش داده و بر سیستم ابتدایی نامه رسانی، برای انتقال فرم آنها و آموزش ها بین واحدهای جنگی اتکاء نموده است (پیشین).

۱۴- داعش سعی کرده است در جبهه مقابل خود نفوذ اطلاعاتی داشته باشد؛ از این رو، هنگام حمله به شهرها و پایگاه های نظامی، اطلاعات کاملی از آن مناطق دارد. تمرکز داعش بر فعالیت های اطلاعاتی سبب شده است که این گروه بتواند با نیرویی نه چندان زیاد و درگیری های محدود، مناطق و شهرهای زیادی را اشغال نماید (نجات، پیشین: ۱۸۹).

۱۵- استفاده از تاکتیک «امواج پیوسته» به عنوان یک اصل در رزم شهری توسط داعش. می توان گفت که این امواج بیشتر بر سقوط هدف بدون در نظر گرفتن میزان خسارت وارد شده تمرکز دارد. استفاده از این تاکتیک به منظور جلوه دادن تصویر داعش به عنوان گروهی افسانه ای صورت می گیرد که قادر است همه قدرت هایی را که بر سر راه آن قرار می گیرد از میان بر دارد.

۱۶- ناکارآمدی نیروهای نظامی در برخورد با حرکت های چریکی و جنگ های نامنظم داخل شهر

۱۷- اعمال کنترل کامل و حفظ آن بر مناطق و مراکز حیاتی، حساس و مهم

۱۸- استفاده سازمان داعش از داده های اطلاعاتی و عکس های ماهواره ای از موقعیت شهرها و مناطق مخاصمه و میادین های درگیری که به احتمال زیاد توسط برخی کشورهای منطقه ای و بین المللی فراهم شده است (نجات، همان: ۱۱۷).

نتیجه گیری و یافته های پژوهش

داعش از وجوه مختلف سخت افزاری و نرم افزاری و تدابیر و تاکتیک های گوناگون در راستای راهبرد جنگ شهری بهره برده است و در این راستا از اصول پدافند غیر عامل و همچنین مولفه های رزم شهری استفاده نموده است. این پارامترها دامنه و طیف وسیعی از تدابیر کلاسیک و قدیمی مانند استتار و اختفاء و شستشوی مغزی و تبلیغات سیاه تا تکنیک های پیشرفته همچون بهره از فضای سایبر و عکسبرداری های ماهواره ای که موقعیت استحکامات رقبای را نشان می دهد در بر می گیرد.

یافته های این پژوهش نشان می دهد که تمامی راهبردهای داعش معطوف به سه پایه بقاء و گسترش، تلقین روانی و خشونت افراطی بوده و حول این محورها صورت بندی و مفصل بندی گشته اند. بر این اساس داعش هم از بعد ساختار و سازمان و ساماندهی نیروها و سلسله مراتب پیچیده و بر اساس و مبنای طرح و برنامه ها و راهبردهای آفندی و پدافندی می باشد و هم از حیث نقشه راه و برنامه اقدام و استفاده از تجهیزات و تدابیر گوناگون به خوبی عمل می کند.

در واقع داعش امروز در قامت بزرگترین سازمان تروریستی جهان که کارتل و مافیای تبهکاران در قلب خاورمیانه را تشکیل می دهد، هم از حیث مالی و اقتصادی و در اختیار داشتن میادین و تاسیسات نفت و گاز غنی می باشد و هم از حیث بهره گیری از نفرات و نیروهای مختلف از مناطق جغرافیایی مختلف جهان که طیف گسترده ای از فرصت طلبان تا ژنرال های بعثی سابق را در بر می گیرد به تخصص ها و مهارت های گوناگون تجهیز شده است و همین امر انسجام و چابکی و قدرت مانور این گروه را به نحو چشمگیری ارتقاء داده است.

با توجه به ماهیت وجودی داعش و استراتژی جنگ شهری آن که توضیحاتش داده شد کشورهای در معرض خطر این گروه تروریستی، بایستی اصول نوین و جدید پدافند غیر عامل را در برابر جنگ شهری داعش به کار ببرند که اهم این اصول عبارتند از:

- طراحی خطوط مواصلاتی و خیابان های شهر به طوری که امکان مسدود شدن را نداشته باشد.

- مکان یابی صحیح اماکن حیاتی حساس و مهم بر اساس جهت و نوع تهدیدات

- آمایش دفاعی شهر و چیدمان درست عناصر شهری بر اساس سلسله مراتب اهمیت

- احداث سکونت گاههای موقت جنگ در شهرها و روستاهای اطراف کلانشهرها و شهرهای استراتژیک

- ایجاد فضاهای باز در شهرها طوری که امکان انجام عملیات های جنگی گسترده و کلاسیک را فراهم سازد.

- تعریض خیابان های شهر طوری که با تخریب ساختمانهای اطراف خیابان مسدود نشود.

- پراکندگی مراکز حساس شهر در سطح شهر

- احداث باند های فرود هواپیما و جت در شهر با لحاظ کاربری های چند منظوره

- پیش بینی تحرک ماشین های جنگی در خیابانها و طراحی سازگار با آنها مثلا تانک و خودروهایی زرهی

- منطقه ای کردن تاسیسات شهری و طراحی ضد بحران این تاسیسات از قبیل: برق، آب، گاز، مخابرات

- هماهنگی بین گروههای سیاسی، نظامی، امنیتی و اطلاعاتی

- تشکیل گروه های بیشتر همانند بسیج ایران و حزب الله لبنان

- ایمن سازی اجباری خطوط منتهی به ورودی پایگاه های دفاعی با مسیرهای انحرافی و پناهگاه های بتونی که ورود

آلات و ادوات جنگی به آن سخت باشد. برای افزایش امنیت می توان از موانع فلزی مستحکم، از جمله درهای ورودی

استفاده کرد که جز با دستور مقام مسوول باز نشود که این تدابیر موفقیت بسیاری از عملیات های بمب گذاری

انتحاری داعش را خنثی می سازد (نجات، پیشین: ۲۱۸).

- استفاده از تدابیر و تمهیدات مختلف با هدف پراکندگی نیروهای دشمن از قبل از شروع حمله.

- تمرکز بر تلاش های اطلاعاتی برای نفوذ در ساختار داعش با هدف شناخت اهداف مورد نظر و آگاهی از نیروهای آن

(همان) و تشدید اقدامات اطلاعاتی با استفاده از مردمان عشیره ای مرزی.

منابع

فارسی

- اندیشکده مطالعات جنگ واشنگتن (۲۰۱۵) گزارش تحلیلی درباره داعش.

- تودنهورف، یورگن (۱۳۹۴) ده روز با داعش؛ از درون دولت اسلامی، ترجمه علی عبداللهی و زهرا معین الدینی، تهران،

کتاب کوله پشتی.

- حاتمی، محمدرضا (۱۳۹۴) شکل گیری داعش در کانون پویش جهانی، پژوهشنامه روابط بین الملل، شماره ۳۰.

- حسینی امینی، حسن؛ اسدی، صالح و برنافر، مهدی (۱۳۸۹) ارزیابی ساختار شهر لنگرود جهت برنامه ریزی پدافند

غیرعامل، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، شماره ۱۸.

- جلالی فراهانی، غلامرضا (۱۳۹۱). مقدمه ای بر مبانی نظری پدافند غیرعامل با رویکرد تهدیدات جدید. نشر دانشگاه امام حسین (ع).
- ساوه درودی، مصطفی (۱۳۹۴) گروه تروریستی داعش، برآیند تنازعات و ناامنی های منطقه ای، فصلنامه امنیت پژوهی، شماره ۴۵.
- عدالت پژوه، محمود (۱۳۸۶) کلیاتی پیرامون پدافند غیرعامل، نشر آفتاب.
- عبدالملکی، سعید (۱۳۹۴) تحلیل پدیده زوان شناختی پدیده داعش؛ با تاکید بر روان شناسی سیاسی، نشر علم.
- فتحی رشید، علی و قلیزاده، الهام (۱۳۸۸) دفاع غیرعامل در بافت های فرسوده شهری، دومین همایش جامعه ایمن شهر تهران.
- کسرای، محمد سالار (۱۳۹۴) برآمدن داعش در خاورمیانه؛ تحلیلی جامعه شناختانه، فصلنامه روابط خارجی، شماره ۱.
- کامران، حسن، حسینی امینی، حسن، پدافند غیر عامل شهری، انتشارات آثار معاصر، ۱۳۹۱
- مبحث بیست و یکم مقررات ملی ساختمان (۱۳۸۸) انتشارات بوستان حمید.
- مقامی، علی (۱۳۹۳) اسب تروای غرب، مهرنامه، سال پنجم، شماره ۳۶.
- متقی، افشین، حسینی امینی، حسن، ژئوپلیتیک شهری با تاکید بر پدافند غیر عامل، انتشارات انتخاب، ۱۳۹۵
- موحدی نیا، جعفر (۱۳۸۳) دفاع غیرعامل، انتشارات مرکز برنامه ریزی و تالیف کتب درسی.
- نجات، سیدعلی (۱۳۹۴) کالبدشکافی داعش؛ ماهیت، ساختار تشکیلاتی، راهبردها، و پیامدها، موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار معاصر.
- نظری، علی اشرف (۱۳۹۳) بازخوانی هویت دولت اسلامی در عراق و شام، نشریه علوم سیاسی، شماره ۶۸.

لاتین

- Al-Qarawee, Harith Hasan (۲۰۱۵) The Discourse of ISIS: Messages, Propaganda and Indoctrination, in: Maggioni, Monica and Magri, Paolo (۲۰۱۵) "The Failed Crusade (Twitter and Jihad: The Communication Sterategy of ISIS)", Milan, ISPI.
- Bartelett, Jamie and Krasodonski-Jones (۲۰۱۵) "Online anonymity Islamic state and surveillance", Demos.
- Eichenwald, Kurt (۲۰۱۴) "Iraq's ISIS Eclipsing Al-Qaeda Especially With Young Jihadists", July ۲۰۱۴, available at: <http://newsweek.com/۲۰۱۴/۰۷/۱۸/۲۵۷۴۰۲.html>.
- Ford, Robert S. (۲۰۱۴) "The Fractured Caliphate", Middle East Institute, July ۲۰۱۴, available at: <http://www.mei.edu/content/article/jul۰۸ ۲۰۱۴.html>.